

KS. HENRYK WITCZAK ^{a, b, ©}

 0000-0002-6542-3501

^a Akademia Katolicka w Warszawie; Studium Teologii, ul. św. Maksymiliana 2, 62-510 Konin, wielkopolskie, PL

^b Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, ul. Prymasa Stanisława Karnkowskiego 3, 87-800 Włocławek, PL

© HWitczak@Eta.PL

DUCHOWIEŃSTWO ZAKONNE POŚLUGUJĄCE W DUSZPASTERSTWIE NA TERENIE ARCHIDIAKONATÓW GNIEŹNIEŃSKIEGO I KALISKIEGO W LATACH 1750–1817

Słowa kluczowe: archidiecezja gnieźnieńska, archidiaconat gnieźnieński, archidiaconat kaliski, duchowieństwo zakonne, duszpasterstwo.

Abstrakt: Artykuł przedstawia udział kapłanów zakonnych w duszpasterstwie parafialnym w archidiaconatach gnieźnieńskim i kaliskim. Przedmiotem badania były rękopiśmienne materiały źródłowe znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie i Archiwum Diecezjalnym we Włocławku, zawierające protokoły wizytacyjne archidiecezji gnieźnieńskiej, a także źródła drukowane, czyli schematyzmy diecezjalne i zakonne. W artykule najpierw przedstawiono zakony występujące w tym czasie na terenie obu archidiaconatów, następnie materiał źródłowy użyty do badania. Badania przedstawiono w dziewięciu przedziałach czasowych w latach 1750–1817. W podsumowaniu przedstawiono udział procentowy duchownych zakonnych dwóch wybranych klasztorów, wykazując ilu z nich posługiwało w klasztorze, a ilu w duszpasterstwie poza klaszturem. Następnie wykazano udział procentowy zakonników w posłudze duszpasterskiej, a na tej podstawie wykazano udział procentowy w obu archidiaconatach.

KS. HENRYK WITCZAK (1954–); 1990, kapłan diecezji włocławskiej; 2000, mgr: teologia (PWT Warszawa, ST Włocławek); 2003, lic. nauk teologicznych: historia Kościoła (UMK, Toruń); 2006, dr nauk teologicznych: teologia (UMK, Toruń); wicedyrektor (2009–2015), dyrektor (2015–2016) i wykładowca Studium Teologii w Koninie.

Sekcje: [Wstęp] > 1. Prezentacja zakonów > 2. Rozmieszczenie klasztorów > 3. Zakonnicy w archidiakonacie gnieźnieńskim > 4. Zakonnicy w archidiakonacie kaliskim > 5. Podsumowanie.

Przedmiotem niniejszego artykułu będą zakony męskie, funkcjonujące na terenie archidiecezji gnieźnieńskiej w archidiakonatach gnieźnieńskim i kaliskim, w latach 1750–1817. Mimo iż wspólnoty zakonne zasadniczo¹ nie prowadziły parafii, a więc wprost nie brały udziału w działalności parafialno-duszpasterskiej, to jednak przy swoich klasztorach prowadziły działalność duszpasterską, a także poszczególni zakonnicy wspierali duchowieństwo parafialne w prowadzeniu parafii. Wśród zakonów weźmiemy pod uwagę jedynie zakonników ze święceniami kapłańskimi, którzy sprawowali posługę sakramentalną lub innych wykazanych w posłudze duszpasterskiej.

Przy opisie rozmieszczenia duchowieństwa w parafiach zauważamy parafie obsadzone przez zakonników, zatem zakony musiały odgrywać ważną rolę w duszpasterstwie parafialnym. Widać to zwłaszcza przy badaniu wizytacji kanonicznych, może mniej jest to zauważalne w schematyzmach, gdzie wykazuje się obsadę parafii na podstawie nominacji.

Warto sobie uświadomić, że wiele parafii w ogóle by nie funkcjonowało, gdyby nie posługa zakonników. Przykładem może być parafia Kowale (wówczas dekanat koniński), w której w okresie 1750–1850, jedynie w latach 1843–1850 był proboszcz, rezydujący i posługujący w parafii. Przez pozostałe lata nominowanym proboszczem był zarządca którejs z sąsiednich parafii, a faktycznie na miejscu posługiwał zakonnik, byli to bernardyni z Warty lub Koła, a raz kanonik regularny laterański².

Nadmienimy w tym miejscu, że zakonnik³ to człowiek, który rezygnuje z życia świeckiego (ksiądz diecezjalny był księdzem świeckim), aby podjąć życie wspólnotowe, w oparciu o śluby zakonne (profesja) i w ten sposób dążyć do osiągnięcia zbawienia. Każda wspólnota zakonna realizuje życie wspólne w oparciu o charyzmat zakonne, nadany przez jego założyciela⁴.

¹ Były oczywiście parafie prowadzone przez wspólnoty zakonne, czego przykładem może być parafia św. Mikołaja w Kaliszu.

² H. Witczak, *Duchowieństwo parafialne na terenie Gminy Kawęczyn 1521–2021*, Włocławek – Kawęczyn 2021, s. 193–199.

³ Ogólnie o życiu zakonnym: E. Zieman, *Zakon*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 1191–1192; tenże, *Zakonna formacja*, w: tamże, kol. 1192; tenże, *Zakonne imię*, w: tamże, kol. 1194; tenże, *Zakonnica*, w: tamże, kol. 1194; tenże, *Zakonnik*, w: tamże, kol. 1194.

⁴ Zob. J. Kłoczowski, *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*, Poznań 2003.

Artykuł został podzielony na punkty: 1) Prezentacja zakonów; 2) Rozmieszczenie klasztorów; 3) Zakonnicy w archidiakonacie gnieźnieńskim; 4) Zakonnicy w archidiakonacie kaliskim; 5) Podsumowanie.

1. Prezentacja zakonów

Dla całości obrazu obecności zakonów w Rzeczypospolitej w wiekach XVI–XIX przedstawimy je według podziału względu na typ formacji zakonnych⁵. Nie wszystkie występowały na interesującym nas terenie.

Zakony dzielimy na cztery grupy: mnisi, kanonicy regularni, zakony żebracze i klerycy regularni. Do mnichów zaliczamy: benedyktynów (*Ordo Sancti Benedicti*), cystersów (*Ordo Cisterciensis*), kartuzów (*Ordo Carthusiensis*), kamedułów (*Ordo Eremitarum Camalduliensium*)⁶. Kolejną grupę stanowią kanonicy regularni⁷: norbertanie inaczej premonstratensi (*Ordo Praemonstratensis*), bożogrobcy (*Canonici Regulares Custodes Sanctissimi Sepulchri Hierosolymitani*), duchacy (*Ordo Fratrum Canonice regularium Sancti Spiritus de Saxia*), kanonicy od pokuty (*Ordo Fratrum de Poenitentia Beatorum Martyrum*), paulini (*Ordo Sancti Pauli, primi Eremitae*), kanonicy laterańscy (*Congregatio Canonice regularium Sanctissimi Salvatoris Lateranensis*), trynitarze (*Ordo Sanctissimae Trinitatis redemptionis captivorum*). Do zakonów żebraczych: augustianie (*Ordo Eremitarum Sancti Augustini*), bernardyni-obszernicy (*Ordo Fratrum Minorum*), dominikanie (*Ordo Praedicatorum*), franciszkanie konwentualni (*Ordo Fratrum Minorum Conventualium*), karmelici trzewicki (*Ordo Fratrum Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo*), karmelici bosy (*Fratres Discalceati Ordinis Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo*), reformaci (*Ordo Fratrum Minorum*), kapucyni (*Ordo Fratrum Minorum Capucinarum*). Ostatnią grupą są klerycy regularni: jezuici (*Societas Jesu*), pijarzy (*Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*), misjonarze (*Congregatio Missionis*), teatyni (*Ordo Clericorum Regularium vulgo Theatinorum*), oratorianie (*Congregatio Oratorii Sancti Philippi Neri*), marianie (*Congregatio Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*), komuniści (*Clerici saeculares in communi viventes*), bonifratrzy (*Ordo S. Joannis de Deo*).

⁵ Tenże, *Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII wieku*, w: *Kościół w Polsce*, t. 2: *Wiek XVI–XVIII*, red. tenże, Kraków 1969, s. 488–489.

⁶ Tamże.

⁷ M. Daniluk, *Kanonicy regularni*, w: *EK*, t. 8, Lublin 2000, kol. 590–595.

Następnie zostaną przedstawione zakony pracujące na terenie omawianych w artykule archidiecezji w przyjętej cezurze czasowej. Według ankiety G. Garampiniego z 1773 r. na terenie archidiecezji było 21 zakonów męskich w 105 klasztorach z 1442 zakonnikami (w tym 990 kapłanów)⁸. W tym artykule zajmiemy się dwoma archidiecezjami z istniejących ośmiu, a jeszcze precyzyjniej mówiąc 13 dekanatami⁹ z istniejących wtedy 43. Zatem liczbę zakonników archidiecezji należałoby podzielić przynajmniej na trzy (30%), czyli w tym okresie byłoby to 432 zakonników, a w tym 297 kapłanów zakonnych. Dane te podajemy szacunkowo, gdyż zebrany materiał nie pozwala na precyzyjne określenie liczby zakonników na interesującym nas terenie.

Trzeba zauważyć, że z upływem czasu zakonników było mniej, zwłaszcza po rozwiązaniu jezuitów (lata siedemdziesiąte XVIII wieku) i kasacie klasztorów (na uposażenie nowych diecezji ok. 1818). Zakonnicy częściowo pozostali w klasztorach etatowych („na wymarcu”), a częściowo przeszli do duszpasterstwa parafialnego i szkolnictwa, sekularyzując się i stając się księżmi diecezjalnymi. Stąd w wielu źródłach jest wątpliwość, czy zapis *ex* oznacza, że dany zakonnik był inkardynowany do diecezji, czy tylko przestał funkcjonować w klasztorze danego zakonu. Badania przeprowadzono na podstawie materiału źródłowego, który znajduje się w aktach wizytacyjnych i schematyzmach archidiecezji gnieźnieńskiej.

W opisywanych dekanatach posługiwały zakony: benedyktyni¹⁰, bernardyni¹¹, bożogrobcy¹², cystersi¹³, dominikanie¹⁴, duchacy¹⁵, franciszkanie

⁸ M. Aleksandrowicz, *Wstęp historyczny*, w: „Rocznik Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 2005, s. 24.

⁹ Z czasem powstały dwa kolejne dekanaty kcyński i rogowski. Pod koniec okresu było więc 10 dekanatów w archidiecezji gnieźnieńskiej i 5 w kaliskim.

¹⁰ J. Kowalczyk, *Benedyktyni*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 233–237; J. Kowalczyk, P. Sczaniecki, *Benedyktyni w Polsce*, w: tamże, kol. 237–242.

¹¹ H.E. Wyczawski, *Franciszkanie w Polsce po 1517. Bernardyni*, w: EK, t. 5, kol. 497–501; J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Warszawa 1985, s. 85.

¹² J. Duchniewski, *Bożogrobcy. Geneza i dzieje. Organizacja i życie*, w: EK, t. 2, kol. 877–879; Z. Pęckowski, *Bożogrobcy w Polsce*, w: EK, t. 2, kol. 879–881; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 88–89.

¹³ I. Eberl, *Cystersi. Historia zakonu europejskiego*, Kraków 2011; M. Daniluk, S. Kiełtyka, *Cystersi*, w: EK, t. 3, Lublin 1995, kol. 721–726; M. Daniluk, Z. Leszczyński, *Cystersi w Polsce*, w: tamże, kol. 726–734.

¹⁴ J. Kłoczowski, *Dominikanie*, w: EK, t. 4, Lublin 1995, kol. 69–76; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 85–87.

¹⁵ K. Antosiewicz, *Duchacy*, w: EK, t. 4, kol. 299–301; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 89.

konwentualni¹⁶, jezuici¹⁷, kameduli¹⁸, kanonicy regularni laterańscy¹⁹, karmelici²⁰, misjonarze św. Wincentego à Paulo²¹, norbertanie (premonstratensi)²², paulini²³, reformaci²⁴, trynitarze²⁵.

2. Rozmieszczenie klasztorów

W archidiakonacie gnieźnieńskim funkcjonowało 15 zakonów, w dwóch dekanatach nie było klasztorów, a w jednym (łekińskim istniały jednostki niesamodzielne). W granicach dekanatu Gniezno Świętej Trójcy²⁶ znajdowały się klasztory w Gnieźnie²⁷: franciszkanów konwentualnych przy kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi i św. Antoniego Padewskiego²⁸, miechowitów przy kościele św. Jana Chrzciciela²⁹ i misjonarzy św. Wincen-

¹⁶ A. Zwiercan, *Franciszkanie – geneza i dzieje po 1517. Bracia mniejsi konwentualni*, w: EK, t. 5, kol. 489–492; tenże, *Franciszkanie w Polsce po 1517. Bracia mniejsi konwentualni*, w: tamże, kol. 507–512.

¹⁷ L. Grzebień, *Jezuici*, w: EK, t. 7, Lublin 1997, kol. 1254–1268; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 76–78.

¹⁸ M. Daniluk, *Kameduli*, w: EK, t. 8, kol. 439–443; M. Graniczny, *Historia kamedułów Bieniszewskich*, Kazimierz Biskupi 2016; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 89.

¹⁹ M. Daniluk, *Kanonicy laterańscy*, w: EK, t. 8, kol. 585–587; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 88.

²⁰ B. Panek, *Karmelici. Geneza i rozwój*, w: EK, t. 8, kol. 804–808; W. Kolak, *Karmelici w Polsce. Lokalizacja i organizacja*, w: tamże, kol. 808–813; J. Duchniewski, *Karmelici w Polsce. Działalność*, w: tamże, kol. 813–814.

²¹ S. Rozpond, *Misjonarze św. Wincentego à Paulo*, w: EK, t. 12, Lublin 2008, kol. 1250–1252; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 79–82.

²² P. Boroń, *Norbertanie*, w: EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 1384–1388; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 88.

²³ J. Zbudniewek, *Paulini*, w: EK, t. 15, Lublin 2011, kol. 83–86; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 89.

²⁴ A. Wiśniowski, *Franciszkanie – geneza i dzieje po 1517. Reformaci*, w: EK, t. 5, kol. 487–489; tenże, *Franciszkanie w Polsce po 1517. Reformaci*, w: EK, t. 5, kol. 501–505; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 83–84.

²⁵ E. Ziemann, *Trynitarze*, w: EK, t. 19, Lublin 2013, kol. 1093–1094; Kitowicz, *Opis obyczajów*, s. 88.

²⁶ Dekanat Świętej Trójcy według wizytacji AAGn, ACons. E 18; ACons. E 21. Na terenie dekanatu były jeszcze klaryski. Natomiast wizytacja nie wspomina o misjonarzach – choć wiadomo, że prowadzili seminarium duchowne.

²⁷ S. Librowski, *Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej Archidiecezji Gnieźnieńskiej*: cz. 4: indeks geograficzno-historyczny: z. 1: indeks do części 1: (zasób wrocławski), (*Repertorium*), ABMK, t. 37(1978), s. 41; M. Aleksandrowicz, M. Wrzeszcz, *Gniezno*, w: EK, t. 5, kol. 1166–1168.

²⁸ *Repertorium*, s. 41.

²⁹ Tamże.

tego à Paulo w seminarium³⁰. Na terenie dekanatu św. Piotra i Pawła nie wykazano klasztorów. W dekanacie św. Michała był klasztor kanoników regularnych w Trzemesznie³¹. Na terenie dekanatu konińskiego były dwa klasztory: reformatów w Koninie³² i bernardynów w Kole³³. Cysterskie opactwo Łąd³⁴ położone było na terenie dekanatu słupeckiego. Dekanat sompoleński związany był z dwoma klasztorami: bernardynów w Kazimierzu³⁵ i okresowo kamedułów w Bieniszewie³⁶. Na terenie dekanatu łekieńskiego znajdowało się opactwo cystersów w Wągrowcu³⁷, a także klasztor bernardynów w Gołańczy³⁸. Na terenie dekanatu kcyńskiego istniał klasztor karmelitów w Kcyni³⁹, natomiast w dekanacie rogowskim nie było samodzielnych jednostek zakonnych (choć były zależne, o czym w dalszej części). Dekanat żniński na swoim terenie miał trzy jednostki: opactwo benedyktynów w Mogilnie⁴⁰, klasztor dominikanów w Żnieniu⁴¹, klasztor reformatów w Pakości⁴².

W archidiakonacie kaliskim klasztory były: na terenie dekanatu kaliskiego: w Kaliszu⁴³ – kanoników regularnych laterańskich przy kościele św. Mikołaja⁴⁴, bernardynów⁴⁵, reformatów przy kościele Opieki św. Józefa⁴⁶, franciszkanów konwentualnych przy kościele św. Stanisława⁴⁷, jezuitów przy kościele św. Wojciecha i Stanisława⁴⁸, duchaków przy kościele

³⁰ K. Śmigiel, *Gnieźnieńska archidiecezja. Instytucje oświatowe i charytatywne*, w: EK, t. 5, kol. 1187–1189.

³¹ *Repertorium*, s. 105; A. Gładysz, *Trzemeszno*, w: EK, t. 19, kol. 1116–1117.

³² *Repertorium*, s. 108; M. Wrzeszcz, *Konin*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 627–628; H. Witczak, *Życia religijnego w Królewskim Mieście Koninie*, Włocławek 2006, s. 167–175.

³³ *Repertorium*, s. 108; M. Wrzeszcz, *Koło*, w: EK, t. 9, kol. 418–419.

³⁴ *Repertorium*, s. 63; J. Pietrzykowski, *Łąd*, w: EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 595–597.

³⁵ *Repertorium*, s. 52–53; T. Dusza, *Kazimierz Biskupi*, w: EK, t. 8, kol. 1291–1293.

³⁶ *Repertorium*, s. 25; A. Małysz, *Bieniszew*, w: EK, t. 2, kol. 540–541.

³⁷ *Repertorium*, s. 109; A. Gładysz, *Wągrowiec*, w: EK, t. 20, kol. 308–309.

³⁸ *Repertorium*, s. 42; M. Wrzeszcz, *Gołańcz*, w: EK, t. 5, kol. 1267.

³⁹ *Repertorium*, s. 53; M. Wrzeszcz, *Kcynia*, w: EK, t. 8, kol. 1324–1325.

⁴⁰ *Repertorium*, s. 74; W. Polak, *Mogilno*, w: EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 20–22.

⁴¹ *Repertorium*, s. 121; A. Gładysz, *Żnin*, w: EK, t. 20, kol. 1603–1604.

⁴² *Repertorium*, s. 80; M. Ożóg, *Pakość*, w: EK, t. 14, Lublin 2010, kol. 1123–1124.

⁴³ M. Wrzeszcz, *Kalisz*, w: EK, t. 8, kol. 398–401.

⁴⁴ *Repertorium*, s. 50.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże, s. 51.

⁴⁷ Tamże, s. 50.

⁴⁸ Tamże.

Ducha Świętego⁴⁹. Ponadto duchaków w Stawiszynie⁵⁰, benedyktynów w Kościelnej Wsi⁵¹, a przy klasztorze cysterek w Ołoboku⁵² posługiwali cystersi. W dekanacie krotoszyńskim odnotowano klasztory w: Kobylinie⁵³ – bernardynów i Krotoszynie⁵⁴ – trynitarzy. Na terenie dekanatu pleszewskiego w Grodzisku – bożogrobców⁵⁵. W dekanacie stawiszyńskim byli reformaci w Chocz⁵⁶, natomiast na terenie dekanatu stawskiego nie było samodzielnych klasztorów.

Sieć klasztorów (głównych) uzupełniały powiązane z nimi filie i parafie, w których posługiwali zakonnicy. Zazwyczaj w filiach posługę pełnili zakonnicy danej wspólnoty, a w parafiach powierzonych do obsługi sprawowali różne funkcje. Zdarzało się, że byli oficjalnymi proboszczami (prepozyt, curatus, komendarz), czasami wikariuszami lub ich zastępcami, a najczęściej kapelanami wynajętymi na roczną posługę. Zdarzało się i tak, że miejscowy dziedzic miał w swoim dworze kapelana, a ten z racji tego, że nie było w parafii proboszcza, pełnił w niej również posługę duszpasterską. Zdarzało się to w parafiach, gdzie dziedzic przejął uposażenie proboszcza, a kapelana utrzymywał za wikt i mieszkanie. Poniżej zostaną wykazane parafie, w których posługiwali zakonnicy, natomiast w przypisie zasygnalizujemy tylko daną parafię, nie wykazując wszystkich okresów posługi zakonników.

Benedyktyni mieli opactwo w Mogilnie⁵⁷ (żniński) i klasztor w Kościelnej Wsi⁵⁸ (kaliski) powiązany z Tyńcem. Z posługi tych mnichów korzystały parafie: Wójcin (zbarski)⁵⁹; Pralin⁶⁰, Strzelce⁶¹, Kwieciszewo⁶² (żniński).

⁴⁹ Tamże, s. 50–51.

⁵⁰ Tamże, s. 99; K. Geryn, *Stawiszyn*, w: EK, t. 18, Lublin 2013, kol. 897.

⁵¹ *Repertorium*, s. 58; M. Wrzeszcz, *Kościelna Wieś*, w: EK, t. 9, kol. 987–988.

⁵² *Repertorium*, s. 77; A. Skorupińska, *Ołobok*, w: EK, t. 14, kol. 555.

⁵³ *Repertorium*, s. 55; M. Wrzeszcz, *Kobylin*, w: EK, t. 9, kol. 252–254.

⁵⁴ *Repertorium*, s. 60; M. Wrzeszcz, *Krotoszyn*, w: EK, t. 9, kol. 1325–1327.

⁵⁵ *Repertorium*, s. 45.

⁵⁶ Tamże, s. 31; K. Lutyński, *Chocz*, w: EK, t. 3, kol. 203–204.

⁵⁷ AAGn, ACons. E 18, s. 782; ACons. E 36, k. 220; ACons. E 39, k. 49; ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 24 (w nawiasie oznaczono sygnaturę obecną).

⁵⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 43–49; AAG. Wiz. 78 (0378), k. 31v–37v.

⁵⁹ Dekanat św. Michała występuje także pod nazwą zbarski. AAGn, ACons. E 18, s. 963; ACons. E 36, k. 319v; ArDWł, AAG. Wiz. 52 (0352), s. 17–18.

⁶⁰ AAGn, ACons. E 36, k. 256v.

⁶¹ AAGn, ACons. E 18, s. 773; ACons. E 36, k. 256v; ACons. E 39, k. 45v; ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 21.

⁶² Tamże, s. 24–25.

Bernardyni mieli swoje klasztory w: Kole (koniński), Gołańczy (łekiński), Kazimierzu (sompoleński), Kaliszu (kaliski), Kobylinie (krotoszyński)⁶³, wspomagane były przez klasztory w Warcie⁶⁴ i Złoczewie (archidiakoniat uniejowski)⁶⁵.

Zakonnicy z tych klasztorów obsługiwali parafie: Kowale⁶⁶, Tuliszków⁶⁷, Turek⁶⁸, Dąbroszyn (jednocześnie kapelan dworu)⁶⁹, Grochowy⁷⁰, Koło⁷¹, Kościelec⁷², Wyszyna⁷³ (koniński); Kazimierz⁷⁴ (sompoleński); Zoń⁷⁵ (łekiński); ChomiąŜa⁷⁶ (źniński); Kucharki⁷⁷ (kaliski); Zduny⁷⁸, Baszków⁷⁹, Kobylin⁸⁰ (krotoszyński); Kościelec⁸¹, Dzierzbín⁸² i Kokanin⁸³ (stawiszyński); Chlewo⁸⁴, Góra⁸⁵, Iwanowice⁸⁶, Błaszki⁸⁷ (stawski); Jedlec i Tursko (pleszewski)⁸⁸.

⁶³ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 417.

⁶⁴ *Repertorium*, s. 108.

⁶⁵ Tamże, s. 119.

⁶⁶ W przypadku tej parafii zakonnicy (bernardyni, reformaci i jeden kanonik regularny laterański) posługiwali tu w interesującym nas okresie w latach 1750–1850 przez prawie cały okres. Dopiero od 1843 r. był na miejscu kapłan diecezjalny. Zob. ArDWł, AAG. Wiz. 24 (0324), s. 98–99; AAG. Wiz. 85 (0385), k. 135v–141v.

⁶⁷ W tym przypadku rolę odgrywało pokrewieństwo zakonnika z proboszczem, którego był bratankiem. Zob. ArDWł, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 105–122.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ ArDWł, AAG. Wiz. 105 (03105), s. 29.

⁷⁰ AAGn, ACons. E 23, s. 201; ArDWł, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 70–77v.

⁷¹ AAGn, ACons. E 23, s. 94–95.

⁷² ArDWł, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 264.

⁷³ Tamże, k. 271; M. Budkiewicz, *Dzieje parafii Wyszyna*, Wyszyna 2013, s. 194.

⁷⁴ AAGn, ACons. E 20, s. 104–105; ArDWł, AAG. Wiz. 87 (0387), s. 267–293.

⁷⁵ AAGn, ACons. E 23, s. 55–56.

⁷⁶ Schematyzm Archidiecezji Gnieźnieńskiej (SchG) 1812, s. 84.

⁷⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 54–61.

⁷⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 422–453.

⁷⁹ Tamże, s. 454–471.

⁸⁰ Tamże, s. 472–504; ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378), k. 40–47.

⁸¹ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1040.

⁸² Tamże, s. 1051.

⁸³ Tamże, s. 1148.

⁸⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 739–753.

⁸⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1417–1430.

⁸⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 791–813.

⁸⁷ Tamże, s. 826–836.

⁸⁸ SchG 1812, s. 88

Bożogrobcy na terenie archidiecezji mieli swoje klasztory w Gnieźnie przy kościele św. Jana i w Grodzisku k. Pleszewa⁸⁹, a ponadto obsługiwali: Jarząbkowo⁹⁰, Czarniejewo⁹¹, Raczkowo⁹², Żydowo⁹³ (Świętej Trójcy).

Cystersi mieli również kilka opactw na interesującym nas terenie, najpierw Łąd (słupecki) i będące w ich uposażeniu: Łądek⁹⁴ (słupecki); Zagórów⁹⁵ (koniński); kaplica w Skorzęcin⁹⁶ (par. Ostrowite, dek. zbarski); kaplica w dworze Święcza⁹⁷ (par. Kuchary Kościelne) i drugie opactwo w Łeknie przeniesione do Wągrowca⁹⁸ (łekińskie); w uposażeniu Tarnowa⁹⁹ (łekiński). W Ołoboku posługę duchowną spełniali cystersi dla cysterek, które tutaj miały swoje opactwo¹⁰⁰.

Te opactwa prowadziły rozległą działalność: Żydowo¹⁰¹ (Trójcy Świętej); Popowo¹⁰² (św. Piotra i Pawła), Konin¹⁰³, Grabienice¹⁰⁴, Grodziec¹⁰⁵, Rzgów¹⁰⁶, Zagórów¹⁰⁷ (koniński); Czeszewo¹⁰⁸, Panigródz¹⁰⁹ (łekiński);

⁸⁹ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 578–600; AAG. Wiz. 56 (0356), s. 183–194; AAG. Wiz. 78 (0378), k. 48–55.

⁹⁰ SchG 1807, s. 12.

⁹¹ SchG 1812, s. 76.

⁹² SchG 1807, s. 13.

⁹³ AAGn, ACons. E 20, k. 379.

⁹⁴ AAGn, ACons. E 13, s. 128–129; ArDWł, AAG. Wiz. 43 (0343), s. 76–77; Schematyzm zakonu cystersów (SchOCist) 1800, k. 4–4v; 1808, s. 76–78; 1816, s. 68–70; 1817, s. 72–74.

⁹⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 24 (0324), s. 40–41; AAG. Wiz. 85 (0385), k. 33–46; SchOCist 1800, k. 4–4v; 1808, s. 76–78; 1816, s. 68–70; 1817, s. 72–74.

⁹⁶ AAGn, ACons. E 21, s. 118.

⁹⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 63 (0363), s. 107–111.

⁹⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 32 (0332), s. 13–15.

⁹⁹ AAGn, ACons. E 18, s. 510; ACons. E 23, s. 18; ACons. E 25, k. 117–118v; ArDWł, AAG. Wiz. 32 (0332), s. 15; SchOCist 1800, k. 10v–11v; 1808, s. 93–94; 1816, s. 79–80; 1817, s. 85–86.

¹⁰⁰ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 227–234; SchG 1807, s. 19–21; SchOCist 1800, k. 4–4v, 10v–11v; 1808, s. 76–78, 93–94; 1816, s. 68–70; 1817, s. 72–74.

¹⁰¹ SchOCist 1808, s. 93–94; 1817, s. 85–86.

¹⁰² AAGn, ACons. E 34, k. 136v; SchOCist 1800, k. 10v–11v.

¹⁰³ ArDWł, A. par. Konin [św. Bartłomieja] 1(1802–1846), s. 260–262; Witczak, *Z życia religijnego*, s. 235.

¹⁰⁴ SchG 1812, s. 81.

¹⁰⁵ SchG 1810, s. 102.

¹⁰⁶ SchOCist 1800, k. 10v–11v; 1808, s. 93–94; 1816, s. 79–80; 1817, s. 85–86.

¹⁰⁷ AAGn, ACons. E 23, s. 149.

¹⁰⁸ AAGn, ACons. E 34, k. 162v.

¹⁰⁹ Tamże, k. 213; SchOCist 1800, k. 10v–11v.

Kowalewo¹¹⁰, Strzałków¹¹¹, Graboszewo¹¹², Ostrowo¹¹³ (słupecki); Szymanowice¹¹⁴ (pleszewski).

Dominikanie swój klasztor mieli w Żninie¹¹⁵ i będącą w jego uposażeniu parafię Góra¹¹⁶ (żniński), a poza interesującym nas terenem w Sieradzu (archidiakoniat uniejowski). Posługiwali w parafiach: Konin¹¹⁷ (koniński); Giewartów¹¹⁸ (słupecki); Lubstówek¹¹⁹, Racięcice¹²⁰ (sompoleński); Gościszyn¹²¹, Rogowo¹²² (rogowski); Wenecja¹²³, Chomiąży¹²⁴, (żniński); Gruszczycze¹²⁵ (stawski).

Duchacy zajmowali się opieką nad chorymi, dla których prowadzili szpitale. Zasadniczo na interesującym nas terenie posługiwali w dwóch miejscach w Kaliszu przy kościele Świętego Ducha¹²⁶ (kaliski) i Stawiszynie również przy kościele Świętego Ducha (stawiszyński)¹²⁷.

Franciszkanie konwentualni z Gniezna i Kalisza byli uzupełniani przez klasztory w Pyzdrach (do 1818 r. diecezja poznańska) i Radziejowie (do 1818 r. diecezja kujawsko-pomorska). Zakon ten obsługiwał parafie: Grzybów¹²⁸, Łubów¹²⁹, Jarząbkowo¹³⁰, Węglewo¹³¹

¹¹⁰ ArDWł, AAG. Wiz. 43 (0343), s. 71–76.

¹¹¹ SchOCist 1816, s. 68–70; 1817, s. 72–74.

¹¹² SchOCist 1808, s. 76–78.

¹¹³ AAGn, ACons. E 33, k. 76–90v; SchOCist 1800, k. 4–4v.

¹¹⁴ SchG 1807, s. 22–23; SchOCist 1800, k. 10v–11v; 1808, s. 93–94; 1816, s. 79–80; 1817, s. 85–86.

¹¹⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 6.

¹¹⁶ AAGn, ACons. E 18, s. 671; ACons. E 36, k. 182; ACons. E 39, k. 11v; ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 11–12.

¹¹⁷ ArDWł, A. par. Konin [św. Bartłomieja] 4(1817), s. 109; Witczak, *Z życia religijnego*, s. 234.

¹¹⁸ SchG 1807, s. 18.

¹¹⁹ ArDWł, AAG. Wiz. 134 (03134), s. 289.

¹²⁰ Tamże, s. 429.

¹²¹ SchG 1807, s. 16.

¹²² Tamże, s. 15.

¹²³ AAGn, ACons. E 36, k. 309v.

¹²⁴ Tamże, k. 149v.

¹²⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1481–1494.

¹²⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 164–167.

¹²⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1100–1104.

¹²⁸ AAGn, ACons. E 20, k. 247v; SchG 1807, s. 12.

¹²⁹ SchG 1807, s. 12.

¹³⁰ AAGn, ACons. E 20, k. 255v.

¹³¹ Tamże, k. 347v.

(dekanat Trójcy Świętej); Rzgów¹³², Grochowy¹³³ (koniński); Warzymowo¹³⁴ (sompoleński); Kleczew¹³⁵, Budziszew¹³⁶ (zbarski). A ponadto w archidiakonacie kaliskim parafie: Lewków¹³⁷, Ociąż (kaliski); Stawiszyn¹³⁸ (stawiszyński); Małanów¹³⁹, Kalinowa¹⁴⁰, Gołuchów¹⁴¹, Jedlec¹⁴² (pleszewski).

Jezuici – na skutek decyzji papieskiej zakon skasowano w latach siedemdziesiątych XVIII wieku, a w Polsce wszystkie domy zakonu zamknięto w latach 1774–1780. Stąd w zapisie wizytacyjnym są o nich raczej szczupłe informacje. Losy poszczególnych zakonników przebiegały bardzo różnie, jedni zajęli się szkolnictwem, inni obracali się w kręgach szeroko pojmowanej „władzy” (kościelnej czy świeckiej), część przeszła do pracy duszpasterskiej. Przy czym trudno jednoznacznie powiedzieć, czy stwierdzenie „ex jezuita” oznacza to, że dany kapłan był już przypisany do diecezji, czy tylko, że kiedyś był u jezuitów.

Ostatecznie jednak jezuici na naszym terenie mieli jeden klasztor w Kaliszu przy kościele św. Wojciecha i Stanisława, w ich uposażeniu była również parafia Kokanin¹⁴³. Ponadto w opisach wizytacyjnych można zauważyć wykazane kaplice jezuitów w dworach: Skarszewie¹⁴⁴ (par. Borzków, kaliski); Kościelcu¹⁴⁵ (stawiszyński); Marchwaczu¹⁴⁶ (par. Rąjsko, stawski); Taczanowie¹⁴⁷ (par. Sowina, pleszewski). W parafii zauważono ich w Mielżynie¹⁴⁸ (słupecki) i Godzieszach¹⁴⁹ (stawski). Ponadto jezuici

¹³² ArDWł, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 11–23v.

¹³³ Tamże, k. 59–70.

¹³⁴ AAGn, ACons. E 20, s. 294; ArDWł, AAG. Wiz. 87 (0387), s. 139–146.

¹³⁵ AAGn, ACons. E 20, k. 38v–385.

¹³⁶ SchG 1817, s. 83.

¹³⁷ SchG 1807, s. 19–21.

¹³⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 79 (0379), k. 31–41.

¹³⁹ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 700–708.

¹⁴⁰ ArDWł, AAG. Wiz. 79 (0379), k. 43–52.

¹⁴¹ SchG 1810, s. 106.

¹⁴² SchG 1810, s. 107.

¹⁴³ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1143–1155.

¹⁴⁴ Tamże, s. 1003.

¹⁴⁵ Tamże, s. 1040; M. Wrzeszcz, *Kościół Kaliski*, w: EK, t. 9, kol. 985.

¹⁴⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1295.

¹⁴⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 367.

¹⁴⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 64 (0364), s. 40–44.

¹⁴⁹ ArDWł, AAG. Wiz. 79 (0379), k. 28–34.

i ex jezuitów występują w: Pobiedziskach¹⁵⁰ (Świętej Trójcy); Trąbczynie¹⁵¹ (koniński); Kozielsku¹⁵², Łeknie¹⁵³ (łekiński); Świątkowie¹⁵⁴ (rogowski); Kowalewie¹⁵⁵ (słupecki).

Kameduli na naszym terenie mieli tylko jeden klasztor w Bieniszewie, ale z uwagi na regułę zakonną nie posługiwali poza klasztorem.

Kanonicy regularni laterańscy posiadali dwa domy: w Kaliszu przy kościele św. Mikołaja wraz ze szpitalem Świętej Trójcy (kaliski)¹⁵⁶ i w Trzemesznie (zbarski)¹⁵⁷. Z nimi powiązana była filia dla Kalisza w parafii Kuchary (kaliski)¹⁵⁸, filie dla Trzemeszna¹⁵⁹ z podległymi prepozyturami: Gąsawa¹⁶⁰ (żniński), Kamieniec¹⁶¹, Pałędzie¹⁶², Rękawczyn¹⁶³, Złotkowo¹⁶⁴ (zbarski), Ryszewko¹⁶⁵ (żniński, rogowski), Brzyskorzystew¹⁶⁶, Wylatów¹⁶⁷ (żniński). Ponadto posługiwali w parafiach: Pakość¹⁶⁸ (rogowski); Duszn¹⁶⁹, Orchowo¹⁷⁰, Linowiec¹⁷¹, Kleczew¹⁷², Szydłowo¹⁷³ (zbarski); Gąsawa¹⁷⁴,

¹⁵⁰ AAGn, ACons. E 18, s. 824.

¹⁵¹ AAGn, ACons. E 23, s. 157–158.

¹⁵² Tamże, s. 84–85.

¹⁵³ AAGn, ACons. E 18, s. 502; ACons. E 23, s. 109–110.

¹⁵⁴ Tamże, s. 37.

¹⁵⁵ AAGn, ACons. E 13, s. 117.

¹⁵⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 11–33b, 165–168; AAG. Wiz. 78 (0378), k. 1–24v; SchG 1807, s. 19–21.

¹⁵⁷ AAGn, ACons. E 21, s. 43; ACons. E 35, k. 507–530.

¹⁵⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 49–54; AAG. Wiz. 78 (0378), k. 37v–41v; SchG 1807, s. 19–21.

¹⁵⁹ AAGn, ACons. E 20, k. 384v–385; ArDWł, AAG. Wiz. 52 (0352), s. 10

¹⁶⁰ AAGn, ACons. E 18, s. 749–750; ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 34–36.

¹⁶¹ AAGn, ACons. E 35, k. 395; ACons. E 20, k. 433v; ACons. E 18, s. 947; SchG 1807, s. 14.

¹⁶² AAGn, ACons. E 18, s. 759; ACons. E 39, k. 31v.

¹⁶³ AAGn, ACons. E 35, k. 395.

¹⁶⁴ SchG 1812, s. 79.

¹⁶⁵ AAGn, ACons. E 18, s. 753; ACons. E 23, s. 59; ACons. E 36, k. 114; ACons. E 39, k. 29v; ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 28–29.

¹⁶⁶ AAGn, ACons. E 18, s. 657–659; ACons. E 39, k. 6.

¹⁶⁷ AAGn, ACons. 18, s. 947; ACons. E 36, k. 341.

¹⁶⁸ AAGn, ACons. E 23, s. 77.

¹⁶⁹ AAGn, ACons. E 20, k. 427–427v.

¹⁷⁰ AAGn, ACons. E 35, k. 444–456; SchG 1807, s. 14.

¹⁷¹ AAGn, ACons. E 35, k. 437.

¹⁷² AAGn, ACons. E 20, k. 399.

¹⁷³ SchG 1810, s. 99.

¹⁷⁴ AAGn, ACons. E 36, k. 163v–164; ACons. E 39, k. 36v.

Pałędzie¹⁷⁵ (żniński); jako kapelan dziedzica i w parafii Kowale (koniński)¹⁷⁶; Przespolew¹⁷⁷, Iwanowice¹⁷⁸ (stawski).

Karmelici na terenie obu archidiakonatów mieli jeden klasztor w Kcyni (dekanat łekieński, a później kcyński). Zapewne na interesującym nas terenie korzystano jeszcze z pomocy klasztorów w: Bydgoszczy (pierwotnie diecezja kujawsko-pomorska, później archidiecezja gnieźnieńska, archidiakoniat kamieński), Zakrzewie (diecezja kujawsko-pomorska), Poznaniu (diecezja poznańska). Posługiwali w parafiach: Słupy¹⁷⁹ (łekieński); Kuczków i Sowina¹⁸⁰ (pleszewski); Świątkowo¹⁸¹ (rogowski); Ludzisko¹⁸² (żniński).

Misjonarze św. Wincentego à Paulo zasadniczo na interesującym nas terenie posługiwali jedynie w seminarium duchownym w Gnieźnie. W wizytacjach nie zauważa się zapisów, aby prowadzili tutaj działalność duszpasterską.

Norbertanie w obydwu opisywanych archidiakonatach nie mieli swojego klasztoru, najbliższy był w Witowie (tuszyński). Ponieważ w Strzelnie, a także w Żukowie (diecezja kujawsko-pomorska) funkcjonowały norbertanki, dlatego można przypuszczać, że przez pośrednictwo któregoś z tych klasztorów w kilku parafiach pojawili się norbertanie – Gembice¹⁸³ (żniński); Kościelec¹⁸⁴ (koniński); Lubstów¹⁸⁵ (sompoleński).

Paulini posługiwali w Brdowie (diecezja kujawsko-pomorska)¹⁸⁶.

Reformaci na opisywanym terenie mieli kilka klasztorów: Kalisz (kaliski); Konin¹⁸⁷ (koniński); Pakość¹⁸⁸ (żniński); Chocz¹⁸⁹ (stawiszyński).

¹⁷⁵ ArDWI, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 27–28.

¹⁷⁶ ArDWI, AAG. Wiz. 105, s. 37–38; zob. H. Witczak, *Dziedzictwo wieków – z dziejów Gminy Kawęczyn*, Kawęczyn – Konin 2010, s. 102; tenże, *Duchowieństwo parafialne*, s. 197.

¹⁷⁷ SchG 1814, s. 96.

¹⁷⁸ ArDWI, AAG. Wiz. 84 (0384), s. 5; AAG. Wiz. 87 (0387), s. 5.

¹⁷⁹ AAGn, ACons. E 18, s. 594.

¹⁸⁰ SchG 1816, s. 86.

¹⁸¹ AAGn, ACons. E 36, k. 122.

¹⁸² Tamże, k. 205.

¹⁸³ Tamże, k. 170v–171.

¹⁸⁴ ArDWI, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 263v.

¹⁸⁵ AAGn, ACons. E 23, s. 24; ArDWI, AAG. Wiz. 40 (0340), s. 13–15.

¹⁸⁶ ArDWI, AAG. Wiz. 134 (03134), s. 48–49.

¹⁸⁷ Witczak, *Z życia religijnego*, s. 174–175.

¹⁸⁸ AAGn, ACons. E 36, k. 249; ArDWI, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 17.

¹⁸⁹ ArDWI, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 568.

Ponadto posługiwali w: Wyszynie¹⁹⁰, Starym Mieście¹⁹¹ (koniński); Morzysławiu¹⁹² (sompoleński); Lewkowie¹⁹³ (kaliski); Korytach¹⁹⁴, Pleszewie¹⁹⁵, Tursku¹⁹⁶, Gołuchowie¹⁹⁷, Kuczkowie¹⁹⁸, Szymanowicach¹⁹⁹ (pleszewski). W dekanacie stawskim w parafii Staw²⁰⁰.

Trynitarze mieli swój klasztor w Krotoszynie, ale nie wykazano ich działalności na terenie innych parafii.

Następnie postaramy się odpowiedzieć na pytanie, ilu zakonników pracowało na interesującym nas terenie. Wcześniej przyjęto założenie na podstawie ankiety nuncjusza apostolskiego w Polsce z roku 1773, że mogło być na terenie obu archidiakonatów około 432 zakonników, w tym 297 kapłanów zakonnych. Niestety nie da się zweryfikować tych obliczeń, gdyż akta wizytacyjne parafii i schematyzmy archidiecezji na te pytania nie dają odpowiedzi, chyba że w protokole wizytacyjnym zapisano, ile osób było w danym klasztorze, jednak takich informacji nie ma zbyt wiele.

Przyjrzyjmy się klasztorom, które przedstawiły swój stan liczbowy przy okazji wizytacji dekanatu. Wykaz taki posiadamy dla klasztoru w Trzemesznie, który w czasie wizytacji z lat 1759–1760 zanotował 29 kanoników regularnych²⁰¹, a w 1780 r. przedstawił 14²⁰². Klasztor w Pakości w 1760 r. wykazał 13 reformatów²⁰³. Systematyczne swój stan wykazywali benedyktyni w Kościelnej Wsi: 1752–1765 – 4²⁰⁴, 1761 – 8²⁰⁵,

¹⁹⁰ ArDWł, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 271; Budkiewicz, *Dzieje parafii Wyszyna*, s. 193.

¹⁹¹ Witczak, *Z życia religijnego*, s. 175.

¹⁹² AAGn, ACons. E 15, s. 691; zob. H. Witczak, *Miła pamięć wiernych i szlachetnych serc – z dziejów parafii św. Wojciecha w Koninie*, w: J. Łojko, H. Witczak, *Parafia św. Wojciecha w Koninie-Morzysławiu. Wczoraj i dziś*, Konin 2014, s. 168.

¹⁹³ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 133–147.

¹⁹⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378), k. 15v–20v.

¹⁹⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 843–851.

¹⁹⁶ Tamże, s. 561–578.

¹⁹⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378), k. 4–15.

¹⁹⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 651–663.

¹⁹⁹ Tamże, s. 633–651.

²⁰⁰ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1451.

²⁰¹ ArDWł, AAG. Wiz. 52 (0352), s. 10.

²⁰² AAGn, ACons. E 21, s. 30–43.

²⁰³ ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), s. 17.

²⁰⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319).

²⁰⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356).

1781–1783 – 5²⁰⁶. Również stan personalny przedstawiali kanonicy regularni z Kalisza od św. Mikołaja: 1752–1755 – 8²⁰⁷, 1761 – 11²⁰⁸, 1781–1783 r. – 10²⁰⁹. Posiadamy także dane klasztoru w Kobylinie, w którym w 1761 r. było 11 bernardynów²¹⁰, a w 1761 r. w Choczu przebywało 13 reformatów²¹¹.

Już spoza ścisłego materiału źródłowego przyjętego do tego badania posiadamy jeszcze kilka informacji o stanie liczbowym zakonników. Pierwszy z nich to klasztor reformatów w Koninie²¹², który w liczbach przedstawiał się następująco: 1765 r. – 11 prezbiterów, 2 kleryków, 7 braci; 1790 r. – 12 księży, 3 kleryków, 5 braci; 1811 r. – 7 ojców, 3 braci; 1817 r. – 9 zakonników.

Ponadto stan liczbowy bernardynów w klasztorach był następujący: Kazimierz Biskupi w roku 1787 r. – 11 ojców, 6 braci, a w 1808 r. – 7 ojców i 3 braci; Kobylin w roku 1790 r. – 13 ojców, 1 kleryk, 7 braci; w 1808 r. – 5 ojców i 5 braci; w 1816 r. – tylko 4 ojców; Koło w roku 1792 – 13 ojców, 11 kleryków, 10 braci; w 1808 r. – 8 ojców, 2 kleryków, 6 braci; Gołańcz w 1808 r. – 8 ojców, 4 braci, w 1818 r. – 4 ojców i 4 braci²¹³.

3. Zakonnicy w archidiakonacie gnieźnieńskim

W tym punkcie przedstawimy skalę pomocy zakonników w duszpasterstwie parafialnym. Wykaz odnosi się wyłącznie do zakonników – księży, pomijamy więc w nim zakonników – braci zakonnych i zakonników – kleryków, przygotowujących się do święceń kapłańskich, a więc niemogących sprawować posługi sakramentalnej i duszpasterskiej.

Omawiając poszczególne dekanaty, wykażemy, ilu posługiwało w nich zakonników. Podobnie jak wcześniej wykazano dziewięć okresów dla których przeprowadzono badania. Trzy pierwsze okresy zostały opracowane na podstawie danych z protokołów wizytacyjnych: I – 1759–1767; II – 1775–1782; III – 1790–1798. W kolejnych okresach informacje podane w tym punkcie pochodzą ze schematyzmów archidiecezji.

²⁰⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378).

²⁰⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319).

²⁰⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356).

²⁰⁹ Tamże.

²¹⁰ Tamże.

²¹¹ Tamże.

²¹² Witczak, *Z życia religijnego*, s. 174.

²¹³ H.E. Wyczawski, *Bernardyni polscy*, t. 3, Kalwaria Zebrzydowska 1992, s. 72–73.

Tabela 1. Materiał źródłowy do badania posługi duszpasterskiej zakonników w archidiecezji gnieźnieńskiej (1759–1817)

Dek./Okres	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Lata	1759/67	1775/82	1790/98	1807	1810	1812	1814	1816	1817
Świętej Trójcy	ACons. E18	ACons. E 21	ACons. E 20	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
Św. Piotra i Pawła	ACons. E 18	ACons. E 23	ACons. E 25	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
Św. Michała	ACons. E 18	ACons. E 21	ACons. E 20	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
kcyński	—	—	—	—	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
koniński	AAG. Wiz 24	ACons. E23	AAG. Wiz 85	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
łekiński	ACons. E 18	ACons. E 23	ACons. E 25	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
rogowski	—	ACons. E 23	ACons. E 25	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
słupecki	AAG. Wiz 43	AAG. Wiz.64	ACons. E 13	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
sompoleński	AAG. Wiz 40	ACons. E 23	ACons. E 20	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
zniński	AAG. Wiz 55	ACons. E 39	—	—	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817

Dekanat Świętej Trójcy – w 1766 r. wykazano 35 kapłanów, wśród nich był jeden zakonnik, nie wykazano składu klasztorów gnieźnieńskich²¹⁴. W latach 1780–1782 posługiwało 28 kapłanów, choć nie zauważono wśród nich żadnego zakonnika²¹⁵. W latach 1790–1792 wykazano 33 kapłanów, a wśród nich jednego zakonnika²¹⁶. Następne dane pochodzą ze schematyzmów archidiecezji gnieźnieńskiej. W roku 1807 wykazano w dekanacie 40 księży, z których trzech było zakonnikami²¹⁷. W roku 1810 posługiwało 36 kapłanów, w tym trzech zakonników²¹⁸.

²¹⁴ AAGn, ACons. E 18, s. 791–934.

²¹⁵ AAGn, ACons. E 21, s. 36–319.

²¹⁶ W tym przypadku wykorzystano spis treści do wizytacji, który precyzyjniej określał, który z kapłanów był zakonnikiem. Zob. AAGn, ACons E 20, k. 175–176.

²¹⁷ SchG 1807, s. 11–13.

²¹⁸ SchG 1810, s. 97–98.

W roku 1812 było 37 kapłanów i dwóch zakonników²¹⁹, a w roku 1814 wykazano 40 kapłanów i również dwóch zakonników²²⁰. W kolejnych wykazach z roku 1816²²¹ i 1817²²² pojawiała się już tylko po jednym zakonniku, mimo iż odpowiednio było 36 i 25 kapłanów.

Dekanat św. Piotra i Pawła – w latach 1766–1767 wykazano 19 księży, nie było wśród nich żadnego zakonnika²²³. W latach 1780–1782 pracowało 20 kapłanów, wśród których nie było zakonnika²²⁴. W latach 1790–1792 wykazano 16 kapłanów bez zakonników²²⁵. W roku 1807²²⁶ pracowało w dekanacie 18 księży, a wśród nich dwóch zakonników, podobnie dwóch zakonników było w roku 1810²²⁷, mimo że było wtedy 16 księży. W roku 1812²²⁸ i 1814²²⁹ wykazywano po jednym zakonniku, przy odpowiednio 14 i 16 kapłanach. W ostatnich dwóch latach 1816²³⁰ i 1817²³¹ nie wykazywano zakonników pracujących w duszpasterstwie w tym dekanacie, a kapłanów było odpowiednio 13 i 14.

Dekanat św. Michała – w 1767 r. wykazano 42 księży, z których trzech było zakonnikami; nie podano danych z Trzemeszna²³². W roku 1780 pracowało 27 kapłanów, wśród których było 15 zakonników (dodani tu zostali kanonicy związani z Trzemesznem)²³³. W latach 1790–1792 wykazano 11 księży, wśród których było pięciu zakonników (nie podano, ilu zakonników było w Trzemesznie)²³⁴. Schematyzm na rok 1807 wylicza 13 kapłanów w dekanacie, wśród nich było trzech zakonników²³⁵. W ko-

²¹⁹ SchG 1812, s. 76–77.

²²⁰ SchG 1814, s. 82–83.

²²¹ SchG 1816, s. 84–85.

²²² SchG 1817, s. 80–81.

²²³ AAGn, ACons. E 18, s. 405–487.

²²⁴ AAGn, ACons. E 23, s. 16–157.

²²⁵ AAGn, ACons. E 25, k. 5–66v.

²²⁶ SchG 1807, s. 13–14.

²²⁷ SchG 1810, s. 98.

²²⁸ SchG 1812, s. 77–78.

²²⁹ SchG 1814, s. 83–84.

²³⁰ SchG 1816, s. 85–86.

²³¹ SchG 1817, s. 82.

²³² AAGn, ACons. E 18, s. 940–987.

²³³ AAGn, ACons. E 21, s. 11–154.

²³⁴ Również wykorzystano bardziej precyzyjne dane spisu treści. Zob. AAGn, ACons. E 20, k. 384v–385.

²³⁵ SchG 1807, s. 14.

lejnym wykazie z roku 1810 na 13 kapłanów było czterech zakonników. W kolejnych latach 1812²³⁶ i 1814²³⁷ było po pięciu zakonników, a kapłanów odpowiednio 15 i 14. W roku 1816²³⁸ było 14 kapłanów i czterech zakonników, a w roku 1818²³⁹ było 13 kapłanów i pięciu zakonników.

Dekanat kcyński – mamy zdecydowanie mniej informacji dotyczących tego dekanatu. Powstał on znacznie później i należał do archidiaconatu kamieńskiego. Wykazane dane zostały przedstawione dopiero od momentu, gdy dekanat wszedł do archidiaconatu gnieźnieńskiego. Według schematyzmów z lat: 1812²⁴⁰, 1814²⁴¹, 1816²⁴² i 1817²⁴³, w dekanacie nie było zakonników posługujących w duszpasterstwie, mimo że w Kcyni znajdował się klasztor, o którym się nie wspomina. W wykazanych latach stan duchowieństwa przedstawiał się odpowiednio: 15, 14, 13, 14 duchownych.

Dekanat koniński – w latach 1759–1760 wykazano 38 kapłanów z dwoma zakonnikami, ale bez liczby bernardynów w Kole i reformatów w Koninie²⁴⁴. W latach 1780–1782 wykazano 38 księży, w tym siedmiu zakonników²⁴⁵. W latach 1790–1791 było 45 księży, w tym dziewięciu zakonników, pominięto klasztory w Koninie i Kole²⁴⁶. W latach 1807²⁴⁷ i 1810²⁴⁸ wykazano po dwóch zakonników, przy odpowiednio 24 i 28 kapłanach; nie podano liczby zakonników w Koninie i Kole. W roku 1812 było aż pięciu zakonników w dekanacie na 32 kapłanów, jednak bez wymieniania klasztorów²⁴⁹. W kolejnych latach: 1814²⁵⁰, 1816²⁵¹, 1817²⁵² było po trzech zakonników, a liczba księży przedstawiała się odpowiednio 32, 27 i 27.

²³⁶ SchG 1812, s. 78–79.

²³⁷ SchG 1814, s. 84–85.

²³⁸ SchG 1816, s. 86–87.

²³⁹ SchG 1817, s. 83.

²⁴⁰ SchG 1812, s. 84.

²⁴¹ SchG 1814, s. 90.

²⁴² SchG 1816, s. 92.

²⁴³ SchG 1817, s. 86–87.

²⁴⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 24 (0324), s. 3–99.

²⁴⁵ AAGn, ACons. E 23, s. 11–207.

²⁴⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 85 (0385), k. 1–290.

²⁴⁷ SchG 1807, s. 17–18.

²⁴⁸ SchG 1810, s. 102–103.

²⁴⁹ SchG 1812, s. 81–82.

²⁵⁰ SchG 1814, s. 87–88.

²⁵¹ SchG 1816, s. 89–91.

²⁵² SchG 1817, s. 89–90.

Dekanat łekieński – w roku 1767 wykazano 26 kapłanów, wśród których było trzech zakonników, nie podano jednak liczby zakonników w Wągrowcu, Kcyni, Gołańczy²⁵³. W latach 1780–1782 wykazano 13 kapłanów, wśród których było trzech zakonników²⁵⁴. W roku 1798 pracowało ośmiu księży z których jeden był zakonnikiem²⁵⁵. W kolejnym spisie z roku 1807²⁵⁶ wykazano 11 księży, wśród których było dwóch zakonników. W kolejnych wykazach z lat: 1810²⁵⁷, 1812²⁵⁸, 1814²⁵⁹, 1816²⁶⁰, 1817²⁶¹ zawsze wykazywano po 10 księży, wśród których zawsze był jeden zakonnik.

Dekanat rogowski – w latach 1780–1782 wykazano 11 kapłanów, wśród których znajdowało się dwóch zakonników²⁶². W 1798 r. wskazano 11 kapłanów, bez zakonników²⁶³. W schematyzmie na rok 1807²⁶⁴ znajdujemy 10 kapłanów, a w tym czterech zakonników. W kolejnych dwóch wykazach z lat 1810²⁶⁵ i 1812²⁶⁶ zauważono po trzech zakonników, czy czym w pierwszym było 11, a w drugim 10 kapłanów. W następnych latach: 1814²⁶⁷, 1816²⁶⁸, 1817²⁶⁹, wykazywano po dwóch zakonników, przy odpowiednio: 10, 10 i 8 kapłanach.

Dekanat słupecki – w latach 1759–1760 wykazano 26 księży, wśród których było dwóch zakonników. Nie podano jednak liczby zakonników w Łądzie²⁷⁰. Drugie badanie z roku 1766 wskazuje 24 kapłanów, wśród których było dwóch zakonników²⁷¹. W latach 1779–1781 wykazano

²⁵³ AAGn, ACons. E 18, s. 494–638.

²⁵⁴ AAGn, ACons. E 23, s. 10–114.

²⁵⁵ AAGn, ACons. E 25, k. 97–127v.

²⁵⁶ SchG 1807, s. 16.

²⁵⁷ SchG 1810, s. 100.

²⁵⁸ SchG 1812, s. 80.

²⁵⁹ SchG 1814, s. 86–87.

²⁶⁰ SchG 1816, s. 89.

²⁶¹ SchG 1817, s. 84.

²⁶² AAGn, ACons. E 23, s. 8–97.

²⁶³ AAGn, ACons. E 25, k. 70–93v.

²⁶⁴ SchG 1807, s. 15–16.

²⁶⁵ SchG 1810, s. 100–101.

²⁶⁶ SchG 1812, s. 80.

²⁶⁷ SchG 1814, s. 86.

²⁶⁸ SchG 1816, s. 88–89.

²⁶⁹ SchG 1817, s. 83–84.

²⁷⁰ ArDWł, AAG. Wiz. 43 (0343), s. 7–101.

²⁷¹ ArDWł, AAG. Wiz. 64 (0364), s. 1–59.

24 kapłanów, a w tym trzech zakonników, nie podając składu osobowego w Łądzie²⁷². Kolejne dane zebrano na podstawie schematyzmów, i tak w roku 1807²⁷³ podają one liczbę 25 księży, wśród których było dwóch zakonników. W roku 1810²⁷⁴ wyliczono 26 duchownych z trzema zakonnikami, w następnym roku 1812²⁷⁵ znaleziono 26 kapłanów z czterema zakonnikami, zaś w roku 1814²⁷⁶ wykazano 24 księży z pięcioma zakonnikami. W latach 1816²⁷⁷ i 1817²⁷⁸ wykazano po czterech i trzech zakonników, przy czym w pierwszym wykazie było 23, a w drugim 21 kapłanów.

Dekanat sompoleński – w latach 1759–1760 wykazano 17 kapłanów, wśród nich jednego zakonnika, nie podano jednak liczby zakonników w klasztorze w Kazimierzu²⁷⁹. W latach 1780–1782 wskazano 16 kapłanów, wśród których znalazł się jeden zakonnik, znów jednak nie podano zakonników z Kazimierza²⁸⁰. Wizytacja z lat 1790–1792 wykazuje 21 duchownych, a wśród nich dwóch zakonników, również brak wykazu z klasztoru w Kazimierzu²⁸¹. W schematyzmach z lat 1807²⁸² i 1810²⁸³, nie podano żadnego zakonnika, a kapłanów było odpowiednio 14 i 18. W kolejnych dwóch wydawnictwach z roku 1812²⁸⁴ i 1814²⁸⁵ podano po jednym zakonniku przy 14 kapłanach. W dwóch kolejnych z roku 1816²⁸⁶ i 1817²⁸⁷, wykazano po 19 księży, wśród których było po dwóch zakonników.

Dekanat żniński – wizytacja z roku 1760 wykazuje 47 kapłanów, wśród których było 28 zakonników, mimo że nie podano, ilu benedyktynów jest w Mogilnie, uwzględniono klasztory w Żninie i Pakości²⁸⁸.

²⁷² AAGn, ACons. E 13, s. 11–190.

²⁷³ SchG 1807, s. 18–19.

²⁷⁴ SchG 1810, s. 105–106.

²⁷⁵ SchG 1812, s. 82–83.

²⁷⁶ SchG 1814, s. 91–92.

²⁷⁷ SchG 1816, s. 91–92.

²⁷⁸ SchG 1817, s. 85.

²⁷⁹ ArDWł, AAG. Wiz. 40 (0340), s. 3–23.

²⁸⁰ AAGn, ACons. E 23, s. 7–85.

²⁸¹ AAGn, ACons. E 20, k. 6–170v.

²⁸² SchG 1807, s. 15.

²⁸³ SchG 1810, s. 100.

²⁸⁴ SchG 1812, s. 79.

²⁸⁵ SchG 1814, s. 85–86.

²⁸⁶ SchG 1816, s. 87–88.

²⁸⁷ SchG 1817, s. 88–89.

²⁸⁸ ArDWł, AAG. Wiz. 55 (0355), k. 1–44.

W roku 1767 wskazano 31 księży, w tym siedmiu zakonników, choć nie przedstawiono liczby zakonników w klasztorach²⁸⁹. W 1775 r. wykazano 29 księży, w tym ośmiu zakonników²⁹⁰.

Nie przedstawiamy danych z kolejnych lat, gdyż dekanat należał wtedy do archidiakonatu kamieńskiego, natomiast w gnieźnieńskim znalazł się z powrotem w roku 1812²⁹¹. Wtedy w tym dekanacie było 20 kapłanów, a w tym sześciu zakonników. W kolejnych latach: 1814²⁹² wykazano 19 księży w tym ośmiu zakonników; w 1816²⁹³ było 17 księży i siedmiu zakonników. W ostatnim roczniku 1817²⁹⁴ zwiększyła się liczba kapłanów do 20, a zakonników ponownie było ośmiu. Powyższe dane przedstawia tabela.

Tabela 2. Posługa duszpasterska zakonników w archidiakonacie gnieźnieńskim (1750–1817)

Dek./okr.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Św. Trójcy	35/1	28/0	33/1	40/3	36/3	37/2	40/2	36/1	25/1
Św. P i P	19/0	20/0	16/0	18/2	16/2	14/1	16/1	13/0	14/0
Św. Michała	42/3	27/15	11/5	13/3	13/4	15/5	14/5	14/4	13/5
kcyński	—	—	—	—	—	15/0	14/0	13/0	14/0
koniński	38/2	38/7	45/9	24/2	28/2	32/5	32/3	27/3	27/3
łekiński	26/3	13/3	8/1	11/2	10/1	10/1	10/1	10/1	10/1
rogowski	—	11/2	11/0	10/4	11/3	10/3	10/2	10/2	8/2
słupecki	26/2	24/2	24/3	25/2	26/3	26/4	24/5	23/4	21/3
sompoleński	17/1	16/1	21/2	14/0	18/0	14/1	14/1	19/2	19/2
żniński	47/28	31/7	29/8	—	—	20/6	19/8	17/7	20/8
razem	227/40	208/37	198/29	155/18	158/18	193/28	193/28	182/24	171/25
%	16,00	17,78	14,64	11,61	11,39	14,50	14,50	13,18	14,61

4. Zakonnicy w archidiakonacie kaliskim

Badania liczby kapłanów zakonnych pracujących w duszpasterstwie w archidiakonacie kaliskim przeprowadzono na podstawie następujących

²⁸⁹ AAGn, ACons. E 18, s. 646–782.

²⁹⁰ AAGn, ACons. E 39, k. 3v–50.

²⁹¹ SchG 1812, s. 84–85.

²⁹² SchG 1814, s. 91.

²⁹³ SchG 1816, s. 93–94.

²⁹⁴ SchG 1817, s. 87–88.

wizytacji znajdujących się w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku: AAG. Wiz. 19, AAG. Wiz. 20, AAG. Wiz. 56, AAG. Wiz. 78, AAG. Wiz. 79, AAG. Wiz. 86. Pomocą posłużą schematyzmy gnieźnieńskie wydane na lata: 1807, 1810, 1812, 1814, 1816, 1818.

Tabela 3. Materiał źródłowy do badania posługi duszpasterskiej zakonników w archidiakonacie kaliskim (1752–1817)

Dekanat/okres	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
kaliski	Wiz. 19	Wiz. 56	Wiz. 78	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
krotoszyński	Wiz. 19	Wiz. 56	Wiz. 86	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
pleszewski	Wiz. 19	Wiz. 56	Wiz. 78	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
stawski	Wiz. 20	Wiz. 56	Wiz. 79	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817
stawiszyński	Wiz. 20	Wiz. 56	Wiz. 79	SchG 1807	SchG 1810	SchG 1812	SchG 1814	SchG 1816	SchG 1817

Dekanat kaliski – wizytacja z lat 1752–1755 wykazała w tym dekanacie 34 kapłanów z których 15 to zakonnicy, ale nie wykazano wszystkich klasztorów²⁹⁵. W roku 1761 pracowało 40 księży, wśród których było 19 zakonników, ale nie wykazano wszystkich klasztorów kaliskich²⁹⁶. W latach 1781–1783 wskazano w dekanacie 60 księży, wśród których było 19 zakonników, ale nie podano danych z wszystkich kaliskich klasztorów²⁹⁷. W roku 1807 wykazano 42 kapłanów i jedynie trzech zakonników, ale nie przedstawiono stanu osobowego żadnego z klasztorów dekanatu²⁹⁸. W kolejnych latach: 1810²⁹⁹ wykazano 26 księży z trzema zakonnikami, a w następnych latach 1812³⁰⁰ – 23, 1814³⁰¹ – 27 i 1816³⁰² – 28 księży; w każdym z tych przypadków wykazano

²⁹⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 1–354.

²⁹⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 1–168.

²⁹⁷ ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378), k. 1–147.

²⁹⁸ SchG 1807, s. 19–21.

²⁹⁹ SchG 1810, s. 104–105.

³⁰⁰ SchG 1812, s. 85–86.

³⁰¹ SchG 1814, s. 92–93.

³⁰² SchG 1816, s. 94–96.

po jednym zakonniku. W ostatnim roku 1817³⁰³ wykazano 29 kapłanów z dwoma zakonnikami.

Dekanat krotoszyński – wizytacja z roku 1753 wykazała 16 kapłanów, a wśród nich trzech zakonników, ale nie podano liczby bernardynów z Kobyłina³⁰⁴. W roku 1761 wykazano 21 kapłanów, wśród których było 11 zakonników, podano liczbę bernardynów w klasztorze w Kobylinie³⁰⁵. W roku 1782 wykazano 14 kapłanów, nie podając liczby zakonników w dekanacie, a bernardynów wspomniano jedynie ogólnie³⁰⁶. W roku 1807 wykazano jedynie siedmiu kapłanów nie wspominając o zakonnikach³⁰⁷. Przez kolejne lata: 1810³⁰⁸; 1812³⁰⁹; wykazano dziewięciu duchownych; a w 1814³¹⁰ – 10; 1816³¹¹ – 11 księży, natomiast w 1817³¹² wykazano dziewięciu kapłanów. W przedziałach czasowych od III do IX nie wykazano zakonników.

Dekanat pleszewski – wizytacja z lat 1753–1755 wykazała 28 kapłanów, wśród których było pięciu zakonników, o których ogólnie wspomniano³¹³. W roku 1761 przedstawiono 26 kapłanów, ale nie wspomniano o żadnym zakonniku, ostentacyjnie wykazując, że na parafii proboszcz jest sam³¹⁴. W latach 1780–1782 w zwizytowanej części dekanatu wykazano 26 księży, wśród których było czterech zakonników³¹⁵. W roku 1807 wykazano 23 księży, wśród których zauważono jednego zakonnika³¹⁶. W roku 1810³¹⁷ wykazano 29 księży, z których czterech określono jako zakonników, w kolejnym roku 1812³¹⁸ wykazano 26 kapłanów, wśród których było pięciu zakonników. W roku 1814³¹⁹ było nieco mniej księży, bo tylko

³⁰³ SchG 1817, s. 91–92.

³⁰⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 362–537.

³⁰⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 370–447.

³⁰⁶ ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378), k. 1–62v.

³⁰⁷ SchG 1807, s. 24.

³⁰⁸ SchG 1810, s. 106.

³⁰⁹ SchG 1812, s. 87.

³¹⁰ SchG 1814, s. 93–94.

³¹¹ SchG 1816, s. 96.

³¹² SchG 1817, s. 94.

³¹³ ArDWł, AAG. Wiz. 19 (0319), s. 540–840.

³¹⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 169–368.

³¹⁵ ArDWł, AAG. Wiz. 78 (0378), k. 1–87v.

³¹⁶ SchG 1807, s. 22–23.

³¹⁷ SchG 1810, s. 106–107.

³¹⁸ SchG 1812, s. 87.

³¹⁹ SchG 1814, s. 94–95.

23 i pięciu zakonników, natomiast w następnym roku 1816³²⁰, wykazano 26 księży i dwóch zakonników. W ostatnim badaniu w roku 1817³²¹ wykazano 24 duchownych z trzema zakonnikami.

Dekanat stawski – w 1754 r. wykazano 29 kapłanów, z których jedynie trzech było zakonnikami³²². W roku 1761 wskazano 30 kapłanów, wśród których było czterech zakonników³²³. W latach 1782–1783 wizytator nie zwizytował nawet połowy dekanatu, stąd posiadamy dane jedynie 13 księży, a wśród nich jednego zakonnika³²⁴. W roku 1807³²⁵ w dekanacie pracowało 24 księży, podzielono ich jedynie według funkcji parafialnych, nie zwracając uwagi na to, czy są zakonnikami. Podobnie było w kolejnych latach: 1810³²⁶, 1812³²⁷, 1814³²⁸, w dekanacie pracowało odpowiednio 22, 19, 23 kapłanów. Schematyzmy z lat 1816³²⁹ i 1817³³⁰ podają nazwiska odpowiednio 20 i 19 księży, wśród których było po jednym zakonniku.

Dekanat stawiszyski – w roku 1754 wykazano 26 księży z dwoma zakonnikami. Nie wykazano stanu osobowego klasztoru w Choczu³³¹. W roku 1761 w wskazano 37 kapłanów, wśród nich było 13 zakonników w Choczu; prawdopodobnie innych zakonników nie było w tym dekanacie³³². W latach 1782–1783 było w dekanacie 14 księży, w tym jeden zakonnik. Wydaje się, że tak niewielka liczba księży jest związana z odwiedzeniem przez wizytatora jedynie 2/3 dekanatu, np. wizytator nie był w Choczu³³³. Kolejny spis duchowieństwa z roku 1807³³⁴ wykazuje jedynie kapłanów obsadzonych na parafiach (18), nie podając, czy któryś z nich był zakonnikiem, nie wspomina też o klasztorze w Choczu. Podobnie w roku 1810³³⁵

³²⁰ SchG 1816, s. 96.

³²¹ SchG 1817, s. 92–94.

³²² ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 1257–1399.

³²³ ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 647–866.

³²⁴ ArDWł, AAG. Wiz. 79 (0379), k. 1–59.

³²⁵ SchG 1807, s. 23–24.

³²⁶ SchG 1810, s. 108.

³²⁷ SchG 1812, s. 89.

³²⁸ SchG 1814, s. 94–95.

³²⁹ SchG 1816, s. 98–99.

³³⁰ SchG 1817, s. 94–95.

³³¹ ArDWł, AAG. Wiz. 20 (0320), s. 896–1256.

³³² ArDWł, AAG. Wiz. 56 (0356), s. 448–647.

³³³ ArDWł, AAG. Wiz. 79 (0379), k. 1–65.

³³⁴ SchG 1807, s. 21–22.

³³⁵ SchG 1810, s. 109.

wykazano 21 księży, bez żadnego zakonnika. W latach 1812³³⁶ i 1814³³⁷ wskazano po jednym zakonniku i odpowiednio: 21 i 20 kapłanów. Schematyzm z roku 1816³³⁸ wykazuje 20 kapłanów, jednak bez zakonników. Podobnie w roku 1817³³⁹ było 20 kapłanów, bez wskazania zakonników.

Tabela 4. Posługa duszpasterska zakonników w archidiakonacie kaliskim (1752–1817)

Dekanat/okres	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
kaliski	34/15	40/19	60/19	42/3	26/3	23/1	27/1	28/1	29/2
krotoszyński	16/3	21/11	14/ 0	7/0	9/0	9/0	9/0	10/0	9/0
pleszewski	28/5	26/0	26/4	23/1	29/4	26/5	23/5	26/2	24/3
stawski	29/3	30/4	13/1	24/0	22/0	19/0	23/0	19/1	19/1
stawiszyński	26/2	37/13	14/1	18/0	21/0	21/1	20/1	19/0	20/0
razem	133/28	154/47	127/25	114/4	107/7	98/7	99/7	102/4	101/6
%	21,05	30,51	19,68	3,50	6,54	7,14	7,07	3,92	5,94

5. Podsumowanie

Nim przejdziemy do wniosków z przeprowadzonych badań, zwróćmy najpierw uwagę na proporcje pomiędzy liczbą zakonników w domu zakonnym a liczbą zakonników delegowanych do duszpasterstwa. W tym celu posłużymy się danymi zawartymi w schematyzmach cysterskich, dotyczących dwóch opactw w Łądzie i Wągrowcu.

W roku 1800 w Łądzie było 39 zakonników, w tym sześciu kleryków. Klasztor delegował zakonników do posługi zewnętrznej w: Ołoboku – 1, Łądku – 2, Zagórowie – 3, Ostrowie – 1, Ciężeniu – 1³⁴⁰.

W roku 1808 z klasztorem związanych było 33 zakonników, z których do posługi zewnętrznej delegowano do: Ołoboka – 1, Ostrowa – 2, Owińska – 2, Godziszewa – 1, Paradyża – 2; Łądku – 1, Bałdrzychowa – 1, Zagórowa – 2, Koronowa – 2, Graboszewa – 1, Wągrowca – 1³⁴¹.

Kolejny schematyzm z roku 1816 informuje, że w klasztorze było 28 zakonników, z których delegowano do: Łądka – 2, Zagórowa – 3,

³³⁶ SchG 1812, s. 89–90.

³³⁷ SchG 1814, s. 96–97.

³³⁸ SchG 1816, s. 99–100.

³³⁹ SchG 1817, s. 95–96.

³⁴⁰ SchOCist 1800, k. 4–4v.

³⁴¹ SchOCist 1808, s. 76–78.

Ołoboka – 2, Owińska – 2, Godziszewa – 1, Brodni – 1, Ostrowa – 1, Strzałkowa – 1³⁴².

W roku 1817 do klasztoru należało 31 zakonników (w tym czterech kleryków), z których delegowano do: Zagórowa – 3, Ołoboka – 2, Owińska – 2, Godziszewa – 1, Brodni – 1, Ostrowa – 1, Strzałkowa – 1, Łądku – 1³⁴³. Ponieważ klasztor zamknięto dekretem abp. Franciszka Skarbka-Malczewskiego z roku 1819³⁴⁴, dlatego już później nie występuje on w schematyzmie zakonnym.

Drugi klasztor na interesującym nas terenie znajdował się w Wągrowcu. W roku 1800 przebywało tam 30 zakonników, z których delegowano do posługi poza klasztorem do parafii: Tarnowa – 2, Łęgow – 1, Popowo – 1, Panigródz – 1, Rzgów – 1, Szymanowice – 1, Owińsk – 1, Ołobok – 1³⁴⁵.

Kolejny schematyzm z roku 1808 wykazuje w klasztorze 24 zakonników, z których poza klasztor delegowano do: Tarnowy – 1, Żydowa – 1, Rzgowa – 1, Szymanowic – 1, Kicina – 1, Obry – 1, Ołoboka – 1³⁴⁶.

W roku 1816 wykazano w klasztorze 20 mnichów. Poza klasztor zakonnicy byli delegowani do: Szymanowic i Tarnowy – 1 (tymi dwoma parafiami zarządzał jeden zakonnik, nie wiadomo, czy w każdej z parafii był to ktoś inny), Łęgowa – 1, Sulmierzyc – 1, Drezna (kapelan kaplicy królewskiej) – 1, Rzgowa, Kicina – 1, Ryczywoła – 1, Głuchowa – 1, Koronowa – 1³⁴⁷.

Według schematyzmu na rok 1817 w klasztorze w Wągrowcu było 20 zakonników, z których delegowano do: Szymanowic – 1, Panigrodza – 1, Tarnowy – 1, Koronowa – 1, Drezna – 1, Rzgowa – 1, Kicina – 1, Ryczywołu – 1, Stawu – 1³⁴⁸. Ostatnim badanym rokiem był rok 1821, gdy w klasztorze w Wągrowcu znajdowało się 19 zakonników, z których delegowano poza klasztor do parafii: Tarnowa, Łęgow – 1 (mieli wspólnego zarządcę, ale prawdopodobnie w każdej pracował ktoś inny), Sulmierzyc – 1, Drezno – 1, Zagórów – 1, Kicin – 1, Ryczywół – 1, Szymanowice – 1, Izdebno – 1, Bledzew – 1³⁴⁹.

³⁴² SchOCist 1816, s. 68–70.

³⁴³ SchOCist 1817, s. 72–74.

³⁴⁴ Pietrzykowski, *Lqd*, kol. 595–597.

³⁴⁵ SchOCist 1800, k. 10v–11v.

³⁴⁶ SchOCist 1808, s. 93–94.

³⁴⁷ SchOCist 1816, s. 79–80.

³⁴⁸ SchOCist 1817, s. 85–86.

³⁴⁹ SchOCist 1821, s. 61–62.

Wydaje się, że w klasztorze łądzkim znajdowało się zawsze nieco więcej zakonników – średnio o dziewięciu mnichów (39–30, 33–24, 28–20, 31–20). Stąd mimo procentowo mniejszego wysyłania ojców do duszpasterstwa poza klasztor, to jednak w liczbach bezwzględnych zazwyczaj Łąd wysyłał więcej duchownych do pracy duszpasterskiej. Do posługi poza klasztorem wysyłał 24–46% (od 8 do 16) stanu liczbowego, natomiast Wągrowiec 29–50% (od 7 do 10). Za pracujących w duszpasterstwie uważamy zarówno tych, których delegowano do innych wspólnot klasztornych męskich czy żeńskich, ale przede wszystkim do posługi parafialnej. Wydaje się, że cystersi byli nie tylko kapelanami w parafiach, jak to wynikało z działań innych zakonów, ale byli też zarządcami zarówno parafii wiejskich jak i proboszczami, a nawet prepozytami dużych parafii. Jeden z nich był nawet kapłanem kaplicy królewskiej w Dreźnie, co niewątpliwie świadczy o wysokich kwalifikacjach tych duchownych.

Po przeprowadzeniu tego badania możemy zauważyć, że średnia liczba zakonników w odniesieniu do wszystkich kapłanów archidiakonu gnieźnieńskiego pracujących w duszpasterstwie w poszczególnych etapach wynosiła od 17,78% w okresie bezpośrednio po I rozbiorze (lata 1775–1782) do najmniejszego udziału procentowego zakonników w życiu duszpasterskim w okresie Księstwa Warszawskiego wynoszącym 11,61% w 1807 i w roku 1810 jeszcze mniejszym – 11,39%. Nieco większy był w roku 1817 – 14,61%. Pomiedzy tymi granicznymi danymi plasują się lata 1759–1767 – 16,00%; następnie 1812 i 1814 po 14,50%, kolejny 1790–1798 z 14,64%, oraz 1816 – 13,18% i 1818 – 11,97%.

Podsumowując trzeba powiedzieć, że pierwsze dwa badania zapewne są pozostałością czasów saskich, gdy zakony rozwijały się pod względem liczbowym. Osłabienie posługi zakonnej w duszpasterstwie notujemy pod koniec XVIII wieku, a zupełny jej spadek w początkach Księstwa Warszawskiego (1807–1810). Ta sytuacja wynikała zapewne z szerzących się idei oświeceniowych i walki masońskich przedstawicieli państwa z zakonami. Ożywienie posługi zakonnej w duszpasterstwie obserwujemy pod koniec okresu napoleońskiego (1812–1814), by ponownie osłabła w 1816 r. i wzrosła w okresie poprzedzającym reorganizację granic diecezjalnych.

Natomiast archidiakonat kaliski przedstawiał się co do zasady podobnie jak gnieźnieński. Zdecydowanie więcej wykazano zakonników w duszpasterstwie pomiędzy rokiem 1752 a 1783. W tym czasie pracowało w duszpasterstwie od 47 do 25 zakonników, co daje od 30,51% do 19,68%. Dla porównania w najlepszym okresie dla archidiakonu gnieźnieńskiego

było to 19%, choć trzeba przyznać, że wykorzystane źródła kaliskie są nieco wcześniejsze niż gnieźnieńskie, co wynika z układu wizytacji. Natomiast w drugiej części zanotowano mniejszy stan niż w gnieźnieńskim, bo tam nie spadł poniżej 10%. Tymczasem w kaliskim wykazywał od 3,5% do 5,93%, czyli od czterech do sześciu zakonników.

Na pewno duże znaczenie ma różnica pomiędzy danymi z wizytacji, gdzie faktycznie wykazywano duchownych w parafiach, a danymi ze schematyzmów, gdzie obsadę parafii określano tylko i wyłącznie na podstawie nominacji. Ponadto można się pokusić się o stwierdzenie, że na tym terenie liczba duchownych świeckich była na tyle wysoka, że nie potrzeba było obsadzać parafii zakonnikami.

Porównując liczbę kapłanów i zakonników w obu archidiakonatach, można stwierdzić, że liczba kapłanów w okresie obliczeniowym w archidiakonacie gnieźnieńskim wynosiła 1685, a w kaliskim 1035, co daje łączną liczbę 2720. Natomiast w archidiakonacie gnieźnieńskim pracowało 247 zakonników, a w kaliskim 135, co daje łączną liczbę 382. Zatem udział procentowy zakonników w posłudze kapłańskiej wynosi: 14,65% w archidiakonacie gnieźnieńskim i 13,04% w kaliskim, a więc średnia dla obu archidiakonatów to 13,84%.

Tabela 5. Posługa duszpasterska zakonników w archidiakonatach gnieźnieńskim i kaliskim (1750–1818)

	Archidiakonat gnieźnieński	Archidiakonat kaliski	Oba archidiakonaty
Liczba księży	1685	1035	2720
Liczba zakonników	247	135	382
Udział procentowy	14,65	13,04	13,84

MONASTIC CLERGY SERVING IN PASTORAL MINISTRA IN THE ARCHDEACONRIES OF GNIEZNO AND KALISZ IN THE YEARS 1750–1817

Keywords: archdiocese of Gniezno, archdeaconry of Gniezno, archdeaconry of Kalisz, religious clergy, pastoral care.

Abstract: The subject of the research presented in the article are religious priests and their participation in parish pastoral work in the archdeaconries of Gniezno and Kalisz. The subject of the study are handwritten source

materials located in the Archives of the Archdiocese of Gniezno and the Diocesan Archives in Włocławek, containing visitation protocols of the Archdiocese of Gniezno. And also printed sources, i. e. diocesan and monastic diagrams. The articles first present the orders existing at that time in the area of both archdeaconries, then present the source material used for the study. The research is presented in nine time periods between 1750 and 1817. A separate study was conducted for the Archdeaconry of Gniezno and the Archdeaconry of Kalisz. The summary first presents the percentage of religious how many of them served in the monastery and how many in pastoral ministra outside the monastery. Then, the percentage share of monks in pastoral service in individual archdeaconries was shown, and on this basis, the percentage share in both archdeaconries was shown.

Sections: [Entry] > 1. Presentation of orders > 2. Distribution of monasteries > 3. Nun in the Archdeaconry of Gniezno > 4. Nun in the Kalisz Archdeaconry > 5. Summary.

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie (AAGn)³⁵⁰:

ACons. E 13, 1779–1781; ACons. E 15, 1752–1755; ACons. E 18, 1766–1767; ACons. E 20, 1790–1792; ACons. E 21, 1780–1781; ACons. E 23, 1780–1782; ACons. E 25, 1798; ACons. E 33, 1811; ACons. E 34, 1811; ACons. E 35, 1811 i 1816; ACons. E 36, 1816–1818; ACons. E 39, 1775.

Archiwum Diecezjalne we Włocławku (ArDWł)³⁵¹:

AAG. Wiz. 19 (0319), 1752–1755; AAG. Wiz. 20 (0320), 1754; AAG. Wiz. 24 (0324), 1759–1760; AAG. Wiz. 32 (0332), 1760; AAG. Wiz. 40 (0340), 1759–1760; AAG. Wiz. 43 (0343), 1759–1760; AAG. Wiz. 52 (0352), 1759–1760; AAG. Wiz. 55 (0355), 1760; AAG. Wiz. 56 (0356), 1761; AAG. Wiz. 63 (0363), 1765–1766; AAG. Wiz. 64 (0364), 1766; AAG. Wiz. 78 (0378), 1781–1783; AAG. Wiz. 79 (0379), 1782–1783; AAG. Wiz. 84 (0384), 1792; AAG. Wiz. 85 (0385), 1790–1791; AAG. Wiz. 87 (0387), 1790–1791; AAG. Wiz. 105 (03105), 1801; AAG. Wiz. 134 (03134), 1810.

A. par. Konin [św. Bartłomieja] 1(1802–1846); A. par. Konin [św. Bartłomieja] 4(1817).

Schematyzmy archidiecezji gnieźnieńskiej (SchG): 1807, 1810, 1812, 1814, 1816, 1817.

Schematyzmy zakonu cystersów (SchOCist): 1800, 1808, 1816, 1817, 1821.

³⁵⁰ Sygnatury oznaczające wizytacje archidiecezji gnieźnieńskiej przechowywane w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie podano według obowiązujących sygnatur w tymże archiwum; po sygnaturze podano cezurę czasową wizytacji.

³⁵¹ Sygnatury oznaczające wizytacje archidiecezji gnieźnieńskiej przechowywane w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku podano za S. Librowskim; w nawiasie oznaczono sygnaturę obecną, a po niej dano cezurę czasową wizytacji.

- Aleksandrowicz M., Wrzeszcz M., *Gniezno*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 1166–1168.
- Aleksandrowicz M., *Wstęp historyczny*, w: „Rocznik Archidiecezji Gnieźnieńskiej” 2005, s. 21–51.
- Antosiewicz K., *Duchacy*, w: EK, t. 4, Lublin 1995, kol. 299–301.
- Boroń P., *Norbertanie*, w: EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 1384–1388.
- Budkiewicz M., *Dzieje parafii Wyszyna*, Wyszyna 2013.
- Daniluk M., Kiełtyka S., *Cystersi*, w: EK, t. 3, Lublin 1995, kol. 721–726.
- Daniluk M., Leszczyński Z., *Cystersi w Polsce*, w: EK, t. 3, Lublin 1995, kol. 726–734.
- Daniluk M., *Kameduli*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 439–443.
- Daniluk M., *Kanonicy laterańscy*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 585–587.
- Daniluk M., *Kanonicy regularni*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 590–595.
- Duchniewski J., *Bożogrobcy. Geneza i dzieje. Organizacja i życie*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 877–879.
- Duchniewski J., *Karmelici w Polsce. Działalność*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 813–814.
- Dusza T., *Kazimierz Biskupi*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 1291–1293.
- Eberl I., *Cystersi. Historia zakonu europejskiego*, Kraków 2011.
- Geryn K., *Stawiszyn*, w: EK, t. 18, Lublin 2013, kol. 897.
- Gładysz A., *Trzemeszno*, w: EK, t. 19, Lublin 2013, kol. 1116–1117.
- Gładysz A., *Wągrowiec*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 308–309.
- Gładysz A., *Żnin*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 1603–1604.
- Graniczny M., *Historia kamedułów Bieniszewskich*, Kazimierz Biskupi 2016.
- Grzebień L., *Jezuici*, w: EK, t. 7, Lublin 1997, kol. 1254–1268.
- Kitowicz J., *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Warszawa 1985.
- Kłoczowski J., *Zakony męskie w Polsce w XVI–XVIII wieku*, w: *Kościół w Polsce*, t. 2: *Wiek XVI–XVIII*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1969, s. 483–778.
- Kłoczowski J., *Wspólnoty chrześcijańskie w tworzącej się Europie*, Poznań 2003.
- Kłoczowski J., *Dominikanie*, w: EK, t. 4, Lublin 1995, kol. 69–76.
- Kolak W., *Karmelici w Polsce. Lokalizacja i organizacja*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 808–813.
- Kowalczyk J., *Benedyktyni*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 233–237.
- Kowalczyk J., Szaniecki P., *Benedyktyni w Polsce*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 237–242.
- Librowski S., *Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej Archidiecezji Gnieźnieńskiej*: cz. 4: indeks geograficzno-historyczny: z. 1: indeks do części 1: (zasób włocławski), ABMK, t. 37(1978), s. 4–122.
- Lutyński K., *Chocz*, w: EK, t. 3, Lublin 1995, kol. 203–204.
- Małysz A., *Bieniszew*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 540–541.
- Ożóg M., *Pakość*, w: EK, t. 14, Lublin 2010, kol. 1123–1124.
- Panek B., *Karmelici. Geneza i rozwój*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 804–808.
- Pęckowski Z., *Bożogrobcy w Polsce*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 879–881.

- Pietrzykowski J., *Ląd*, w: EK, t. 10, Lublin 2004, kol. 595–597.
- Polak W., *Mogilno*, w: EK, t. 13, Lublin 2009, kol. 20–22.
- Rozpond S., *Misjonarze św. Wincentego à Paulo*, w: EK, t. 12, Lublin 2008, kol. 1250–1252.
- Skorupińska A., *Ołobok*, w: EK, t. 14, Lublin 2010, kol. 555.
- Śmigiel K., *Gnieźnieńska archidiecezja. Instytucje oświatowe i charytatywne*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 1187–1189.
- Wiśniowski A., *Franciszkanie – geneza i dzieje po 1517. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 487–489.
- Wiśniowski A., *Franciszkanie w Polsce po 1517. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 501–505.
- Witczak H., *Z życia religijnego w Królewskim Mieście Koninie*, Włocławek 2006.
- Witczak H., *Miła pamięć wiernych i szlachetnych serc – z dziejów parafii św. Wojciecha w Koninie*, w: J. Łojko, H. Witczak, *Parafia św. Wojciecha w Koninie-Morzysławiu. Wczoraj i dziś*, Konin 2014, s. 10–305.
- Witczak H., *Dziedzictwo wieków – z dziejów Gminy Kawęczyn*, Kawęczyn – Konin 2010;
- Witczak H., *Duchowieństwo parafialne na terenie Gminy Kawęczyn 1521–2021*, Włocławek – Kawęczyn 2021.
- Wrzeszcz M., *Golańcz*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 1267.
- Wrzeszcz M., *Kalisz*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 398–401.
- Wrzeszcz M., *Kcynia*, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 1324–1325.
- Wrzeszcz M., *Kobylin*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 252–254.
- Wrzeszcz M., *Koło*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 418–419.
- Wrzeszcz M., *Konin*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 627–628.
- Wrzeszcz M., *Kościelec Kaliski*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 985.
- Wrzeszcz M., *Kościelna Wieś*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 987–988.
- Wrzeszcz M., *Krotoszyn*, w: EK, t. 9, Lublin 2002, kol. 1325–1327.
- Wyczawski H.E., *Franciszkanie w Polsce po 1517. Bernardyni*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 497–501.
- Wyczawski H.E., *Bernardyni polscy*, t. 3, Kalwaria Zebrzydowska 1992.
- Zbudniewek J., *Paulini*, w: EK, t. 15, Lublin 2011, kol. 83–86.
- Ziemann E., *Trynitarze*, w: EK, t. 19, Lublin 2013, kol. 1093–1094.
- Ziemann E., *Zakon*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 1191–1192.
- Ziemann E., *Zakonna formacja*, w: EK, t. 20, Lublin 201, kol. 1192.
- Ziemann E., *Zakonne imię*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 1194.
- Ziemann E., *Zakonnica*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 1194.
- Ziemann E., *Zakonnik*, w: EK, t. 20, Lublin 2014, kol. 1194.
- Zwiercan A., *Franciszkanie – geneza i dzieje po 1517. Bracia mniejsi konwentualni*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 489–492.
- Zwiercan A., *Franciszkanie w Polsce po 1517. Bracia mniejsi konwentualni*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 507–512.